

Sectorul piscicol românesc în context comunitar

Silvius Stanciu, Lucean Mihalcea, Riana Iren Radu

Dezvoltarea sectorului pescăresc reprezintă una din prioritățile Uniunii Europene, datorită impactului favorabil asupra securității alimentare, prin potențialul acestuia de a asigura alimente nutritive de calitate și la un preț accesibil, prin comparație cu alte resurse de origine animală. Politica comunitară în domeniul pescăresc vizează reducerea dependenței pieței comunitare de importuri și dezvoltarea durabilă a afacerilor în domeniul pescăresc. România s-a aliniat politicilor comunitare, fiind alocate fonduri importante pentru dezvoltarea acestuia, de proveniență comunitară sau națională. Resursele naturale diversificate, posibilitatea utilizării unor tehnologii prietenoase, personalul calificat, tradiția în domeniu sau existența unor nișe de piață reprezintă motivații pentru dezvoltarea sectorului pescăresc românesc. Capitolul propune o analiză a producției piscicole autohtone în contextul european și a implicațiilor finanțării comunitare asupra companiilor de specialitate. Deși au fost alocate resurse importante și s-a constatat o ușoară evoluție pozitivă a sectorului, absorbția fondurilor a fost dificilă. Rezultatele investițiilor sunt de durată, România fiind în continuare dependentă de importurile de produse piscicole. Acvacultura reprezintă principalul segment în care s-au alocat fondurile comunitare la nivelul Uniunii Europene, fiind și sectorul care asigură cea mai mare parte a veniturilor și a locurilor de muncă.

1.1. Scurtă prezentare a sectorului pescăresc comunitar

Conform datelor furnizate de Comisia Europeană EC (2014a), la un nivel al consumului anual de produse pescărești evaluat la circa 12,3 milioane tone, estimat la o valoare totală de 52,2 miliarde euro, piața Uniunii Europene (UE) constituie cel mai mare consumator mondial de produse acvatice, având o pondere de circa 24% în totalul comerțului mondial de profil înregistrat la nivelul anului 2011.

Situația aprovizionării, consumului, producției și al comerțului comunitar cu produse piscicole la nivelul anului 2011 este prezentată în figura 1.1 Datele prezentate de Comisia Europeană, ce face periodic analize ale sectorului pescăresc al EU 28, arată o puternică discrepanță între necesarul pieței comunitare și producția realizată. Pentru acoperirea acestui deficit sunt necesare importuri însemnate din spațiul extra comunitar, care au fost estimate la nivelul anului 2011 la 8,5 milioane tone, în condițiile unei producții interne ce nu depășește 5.5 milioane tone (EC, 2014).

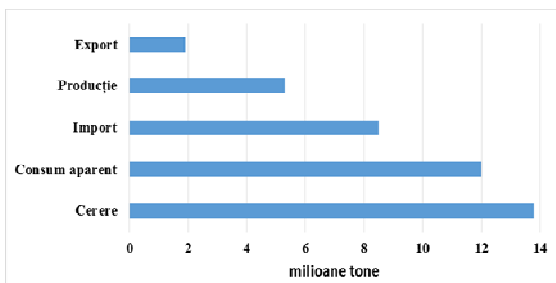

Figura 1.1 Piața peștelui în UE 28 (2012) (valori exprimate în milioane tone produse pescărești)

Sursa: Stanciu, pe baza datelor furnizate de EC (2014)

Consumul mediu anual de produse pescărești pe cap de locuitor prezintă diferențe semnificative între statele membre, fiind cuprins între 56, 7 kg în Portugalia și 5,3 kg în Ungaria (EC, 2015). Media consumului de 23.81 kg, înregistrată la nivelul UE 28, este superioară unei valori medii de circa 20 kg/cap de locuitor, estimate la nivel mondial (FAO, 2015). Cea mai mare a consumului comunitar pește și produse acvatice, a fost acoperit în 2012 din importurile extra comunitare, ce au acoperit peste 56 % din nevoile cetățenilor comunitari.

Cu o medie anuală de doar 6.3 kg/locuitor (în care este inclus și autoconsumul), țara noastră ocupă penultima poziție în statisticile comunitare, fiind depășită de Bulgaria sau de state care nu au acces la resursele piscicole marine (figura 1.2). Tradiția, veniturile, educația consumatorilor, respectiv disponibilitatea și prețul produselor pescărești sunt factori ce influențează nivelul consumului în diferitele state membre. Deși România este o țară cu vechi tradiții piscicole, declinul sectorului pescăresc a condus la înjumătățirea consumului în ultima decadă, în paralel cu reducerea producției naționale și a capacității naționale de procesare a produselor pescărești. (Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, MADR, 2015).

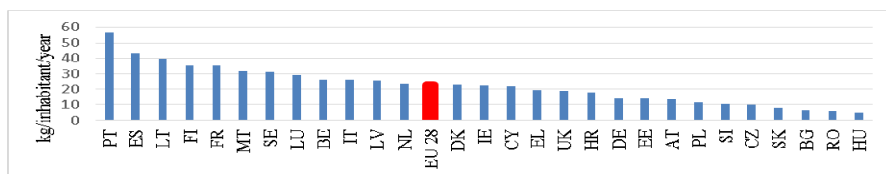

Figura 1.2 Consumul mediu de pește și produse acvatice în UE (kg/locuitor/an)

Sursa: Stanciu, pe baza date EC, 2014a

Importurile extra comunitare, evaluate la circa 21 miliarde de euro în 2011, demonstrează o puternică dependență a pieței comunitare de oferta externă. Exporturile comunitare, reprezentate în proporție de peste 95% de peștele provenit din capturi, sunt modeste în comparație cu cantitățile importate, balanța comercială a EU fiind în permanent dezechilibrată în perioada 2001-2012. (figura 1.3).

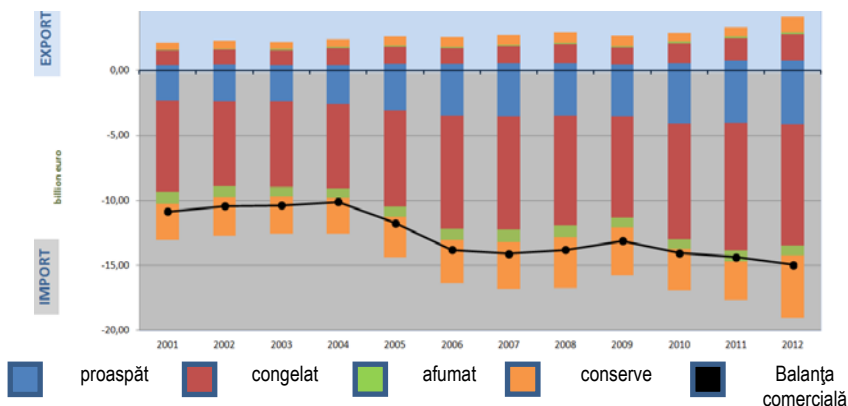

Figura 1.3 Evoluția comerțului extra comunitar cu pește

Sursa: preluat din EC Report, 2014c

În relațiile comerciale externe ale UE predomină peștele congelat sau produsele procesate, peștele proaspăt fiind exportat în cantități mai reduse. Importurile comunitare sunt constituite în principal de pește congelat sau proaspăt, produsele procesate cu o valoare mai ridicată (din categoria semipreparatele sau preparatele pescărești) având o pondere mai redusă în cadrul produselor importate.

Evoluția producției pescărești la nivel comunitar, dependentă în principal de pescuitul oceanic, a înregistrat o scădere accentuată în ultimii ani, la o rată medie anuală de circa 2,25 % (figura 1.4). Astfel, anul 2012 a înregistrat un minim al cantităților de pește pescuit, în scădere cu aproape 25% față de anul 2003. Conform datelor furnizate de CE (2014b), această reducere apare pe fondul scăderii resurselor naturale, a reducerii numărului de agenți economici și a numărului vaselor din flota comunitară de pescuit.

Creșterea ușoară înregistrată în anul 2013 nu a compensat pierderile anterioare, fiind atinse abia valori apropiate de cele înregistrate în anul 2009. Ca valoare a cantităților de produse acvatice capturate, susținute de existența unor flote de pescuit oceanic puternice, Norvegia (cu peste 2,1 milioane tone), Spania (1,1 milioane tone) și Islanda (1.08 milioane tone) sunt statele europene ce ocupă primele poziții în ierarhia

anului 2014. România, cu o flotă oceanică aproape inexistentă, înregistrează un volum al capturilor estimat la aproape un sfert din cantitățile pescuite în Bulgaria.

Acvacultura reprezintă sectorul producției animaliere cu cea mai rapidă cotă de creștere pe plan mondial, inclusiv la nivelul Uniunii Europene. Conform datelor furnizate de FAO (2015), producția de pește și crustacee din acvacultură a atins în anul 2012 o cota de 138.0 miliarde USD, sectorul înregistrând o creștere de peste 81 % în comparație cu anul 2002. Ponderea ofertei globale de pește și crustacee din acvacultură a crescut de la 15% în 1992 la 42% în 2012, în timp ce oferta de fructe de mare la nivel mondial s-a ridicat de la o valoare estimată de 158.0 mii tone în 2012 (comparativ cu cele la 155,8 milioane de tone obținute în anul anterior). Creșterea globală datorată sectorului acvaculturii a compensat o scădere medie anuală cu 2,6 % a producției provenite din pescuitul de captură. Cu o pondere de 1,53 % din producția fizică mondială și o cotă valorică de 3.5%, Uniunea Europeană ocupă a opta poziție în topul producătorilor din domeniul acvaculturii, după China (principalul producător mondial, cu o pondere de 60.75%), respectiv zona asiatică ce cuprinde Indonezia, India, Vietnam, Filipine, Bangladesh și Coreea de Sud (ce cumulează o producție totală de 25.78%).

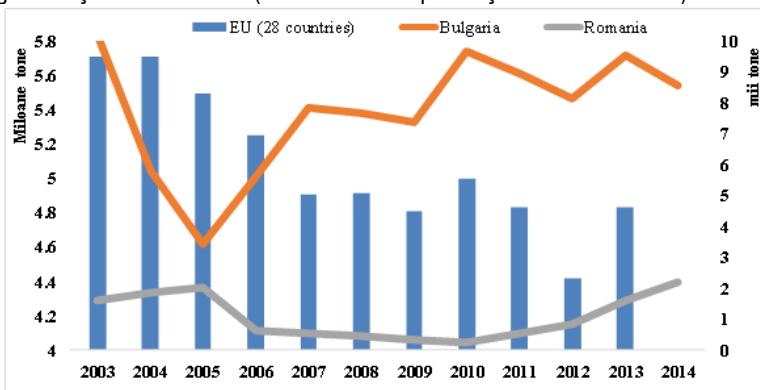

Figura 1.4. Capturi comunitare de pește și produse acvatice (EU 28, RO, BG) (Tone pește viu)
Sursa: autorii, pe baza datelor Eurostat (EC, 2015)

Acvacultură comunitară a atins în anul 2012 un nivel al producției de 1.108 milioane tone, reprezentând valoric 3.365 miliarde euro, furnizând circa 70,000 locuri de muncă la nivelul statelor membre (figura 1.5). Deși producția anului 2012 a înregistrat o ușoară scădere, în comparație valoarea de 3,58 miliarde euro înregistrate în 2011, sectorul acoperă în continuare circa 21 % din cererea internă (CE, 2014c).

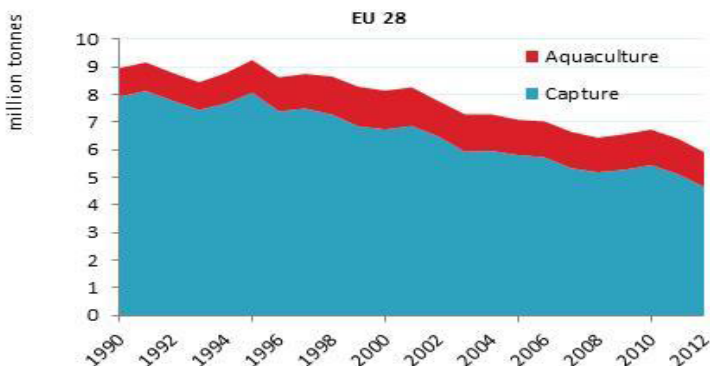

Figure 1.5. Evoluția capturilor și producției de pește din acvacultură în UE (tone viu)
Sursa: preluare după CE, 2014c

Valoarea medie de creștere anuală a producției pescărești obținută în fermele comunitare de acvacultură este de 7%, apropiată de valoarea medie de 8% înregistrată pe plan mondial. Peste 72 % din producția fizică a fermelor de acvacultură comunitare este concentrată în 4 state membre: Spania (cu o cotă de 24 % din totalul fizic al producției EU 28), Franța (19%), Marea Britanie (19%) și Grecia (10%), țări în care se realizează și aproape 70% din volumul valoric al producției comunitare (figura 1.6).

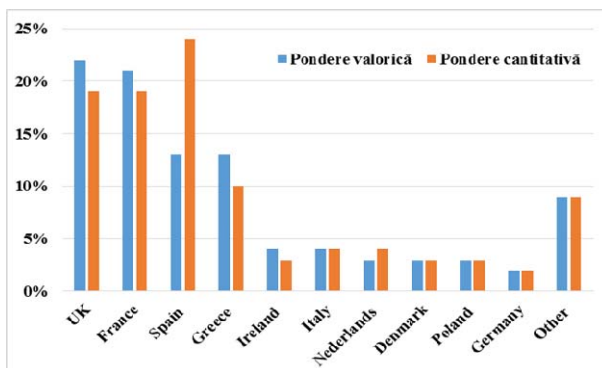

Figura 1.6. Cotele în acvacultura EU 28 ale principalilor producători comunitari (2012)
Sursa: Stanciu, pe baza datelor CE Report, 2014c

Ca pondere, în anul 2012 producția de pește marin în fermele specializate este principalul segment al acvaculturii comunitare, cu valoare înregistrată de 1,612 milioane

euro, fiind urmată de sectorul producției de scoici (1,238 milioane euro). Acvacultura în apă dulce ocupă ultima poziție ca realizări în statisticile comunitare, cu un nivel al producției de doar 756 milioane euro.

Evoluția numărului de firme din sectorului piscicol comunitar este prezentată în figura 1.7. Conform informațiilor furnizate de baza de date Amadeus (2015), prezentate grafic în figura 1.7, în anul 2014 poate fi observată o reducere importantă a numărului de operatori economici din sectoarele marine și de apă dulce, ce poate fi corelată cu reducerea cantităților de pește capturate sau produse de sectorul acvaculturii.

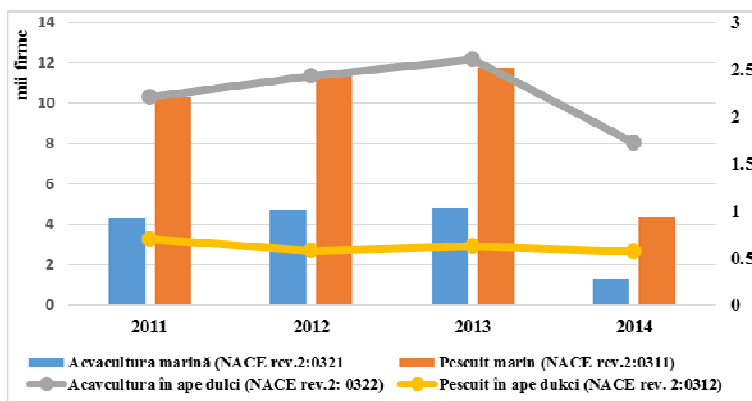

Figura 1.7. Evoluția numărului de firme din sectorul piscicol comunitar

Sursa: autorii, folosind datele Amadeus Database, 2015

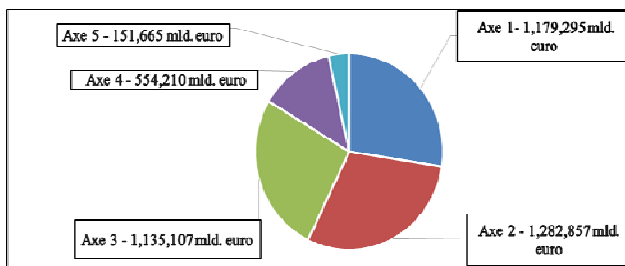

Figura 1.8. Distribuția fondurilor EFF 2007-2013 pe axe de finanțare la nivel comunitar

Sursa: Stanciu, pe baza datelor CE, 2014c

Preocupările oficialităților comunitare de reducere a dependenței pieței comunitare de importuri este ilustrată în Common Fisheries Policy (CFP) și crearea European Fisheries Fund (EFF), cu o valoare alocată pentru perioada 2007-2013 de circa

4.305 miliarde euro. Conform declarației oficiale, CFP vizează asigurarea unor resurse piscicole prietenoase cu mediul, rentabile din punct de vedere economic și sustenabile social, care să furnizeze o resursă de hrană sănătoasă pentru cetățenii Uniunii Europene (CFP, 2015). Distribuția fondurilor comunitare pe principalele axe de finanțare este prezentată în figura 1.8.

1.2. Prezentarea sectorului pescăresc din România

În calitate de stat membru cu drepturi depline, România participă la Politica de Coeziune, Politica Agricolă Comună și la Politica Comună de Pescuit a Uniunii Europene. În perioada de programare 2007-2013 economia națională a beneficiat de o alocare financiară indicativă totală în valoare de circa 33 miliarde euro, fiind necesară o contribuție proprie către bugetul UE de circa 9.2 mld. euro.

Deși sumele au fost generoase, condițiile de accesare, slaba organizare la nivelul instituțiilor responsabile de gestiunea fondurilor, nerespectarea termenelor privind transmiterea declarațiilor de cheltuieli către Comisia Europeană în vederea rambursării sau birocrația funcționarilor a clasat România pe ultimul loc la nivel comunitar la capitolul absorbției de fonduri europene. Doar Croația, recent integrată în structurile comunitare, prezintă un nivel mai scăzut de absorbție comparativ cu țara noastră (figura 1.9).

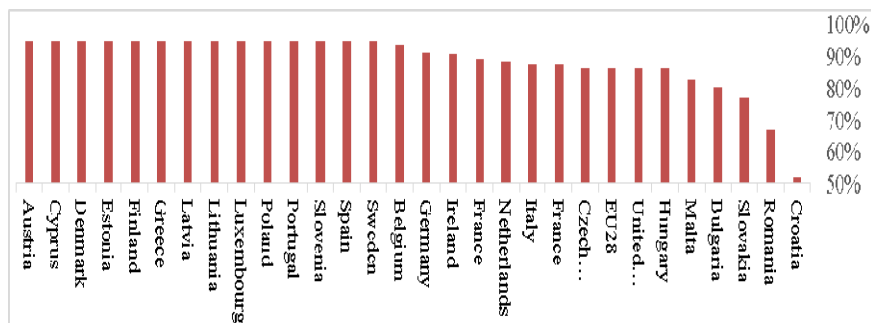

Figura 1.9. Gradul de absorbție al fondurilor comunitare pe state membre (2015)

Sursa: autori, pe baza datelor CE.Eurostat Database, 2015

Conform Katsarova (2013), principalele cauze ce au condus la nivelul redus de absorbție a fondurilor sunt competențe insuficiente ale personalului administrativ și lipsa transparenței în procesul de recrutare și gestionare al personalului. Ca puncte slabe ale sectorului piscicol autohton, identificate de cercetător în studiul citat, sunt evidențiate cadrul legal neadecvat pentru managementul financiar, procedurile anevoioase de achiziții publice, sau lipsa unor linii de finanțare corespunzătoare în bugetul național.

Suma totală atrasă de economia națională în perioada 2007-2013 (prin intermediul fondurilor structurale și de coeziune, a celor destinate dezvoltării rurale și pescuitului, respectiv a subvențiilor agricole pe suprafețe cultivate) a ajuns la circa 15 miliarde euro, reprezentând mai puțin de jumătate din totalul sumei alocate României sub formă nerambursabilă. Conform părerii oficialilor europeni, se poate vorbi de un eșec al accesării fondurilor europene în cazul României (Winkler, 2015). Pentru exercițiul bugetar anterior România riscă să piardă circa 7 miliarde de euro, având în vedere cota totală de absorbție, cumulată pentru perioada 2007-2015, ce a ajuns la doar 57% din totalul disponibil. Prin intermediul Fondului Agricol European pentru Dezvoltare Rurală și a Fondului European pentru Pescuit, țării noastre i-a fost alocat în perioada 2007- 2013 un buget de circa 12 miliarde euro. Sectorul național agricol și pescăresc a depășit cu puțin media națională de absorbție, având o utilizare a fondurilor de circa 4.5 mld euro dintr-un total de 8 mld euro. Fondurile alocate dezvoltării sectorului piscicol din România prin intermediul Programul Operațional pentru Pescuit 2007-2013 s-au ridicat la circa 300 milioane euro, din care 230,7 milioane euro contribuția EFF, restul fiind contribuția Guvernului României. Distribuția fondurilor s-a realizat pe 5 axe prioritare: Adaptarea flotei de pescuit comunitare (A1), Acvacultură, pescuit în ape interioare, prelucrarea și comercializarea produselor din pescuit și acvacultură (A2), Măsurile de interes colectiv (A3), Dezvoltarea durabilă a zonelor pescărești (A4); Asistență tehnică (A5), proporțiile de alocare a fondurilor fiind prezentate în figura 1.10.

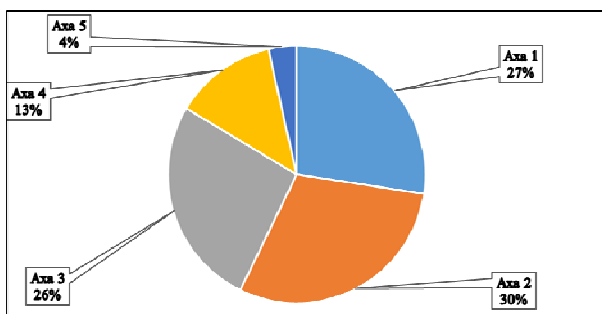

Figura 1.10. Distribuția fondurilor POP 2007-2013 pe axe principale în România

Sursa: Stanciu, 2014

Planul Național Strategic pentru perioada 2007-2013 a fost elaborat în conformitate cu Politica Comună de Pescuit și cu politica de guvernare a României pentru dezvoltarea sectorului. Fondul European pentru Pescuit a contribuit la implementarea Politicii Comune de Pescuit în România și în dezvoltarea unei strategii specifice, bazată pe viziunea strategică “Un sector piscicol competitiv, modern și dinamic, bazat pe

activități durabile de pescuit și acvacultură care ia în considerare aspectele legate de protecția mediului, dezvoltarea socială și bunăstarea economică.” (Ministerul Fondurilor Europene, 2015). Programul Operațional pentru Pescuit (2007-2013) a vizat patru obiective generale: Dezvoltarea competitivității și durabilității sectorului piscicol primar; Dezvoltarea pieței pentru produsele sectorului piscicol; Susținerea dezvoltării durabile a zonelor pescărești și îmbunătățirea calității vieții în aceste zone; Susținerea unei implementări adecvate a PO în cadrul PCP (ANPA, 2015).

Principalii indicatori de impact preconizați pentru îndeplinirea acestei viziuni strategice au fost:

- ✚ Creșterea competitivității sectorului (creșterea valorii adăugate, creșterea productivității);
- ✚ Locurile de muncă create sau menținute în cele trei sub-sectoare (flota Mării Negre, acvacultură și pescuit în apele interioare) precum și în industria de procesare și în zonele pescărești;
- ✚ Adaptarea capacității de pescuit (Ministerul Fondurilor Europene, 2015).

Accesarea fondurilor puse la dispoziția operatorilor din domeniul pescăresc a fost dificilă, fiind reflectată într-un grad relativ scăzut de absorbție (figura 1.11). Primii ani au fost alocați pregătirii documentațiilor și procedurilor necesare, respectiv evaluării proiectelor, astfel încât în perioada 2007-2009 nu au fost înregistrate finanțări. Începând cu anul 2010 procesul de finanțare a început să fie derulat, la un grad foarte redus de absorbție (7%). Deși în anul 2014 s-a înregistrat o valoare mai mare a accesărilor, nu a fost alocată decât aproape jumătate din fondurile disponibile. Procesul de alocarea a fondurilor a fost prelungit pe perioada anului 2015. România nu a fost pregătită să acceseze fondurile comunitare, nu doar în domeniul pescuitului, una din cauze fiind, conform autorităților, anul în care au fost demarate finanțările comunitare. Situația Poloniei, care reprezintă un model al accesării finanțării comunitare, este diferit, având în vedere aderarea realizată în 2005, care a permis pregătirea administrativă necesară pentru noul exercițiu financiar.

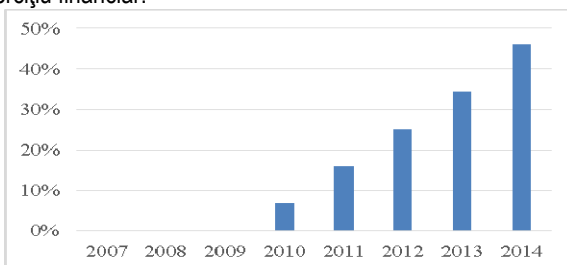

Figura 1.11. Evoluția gradului de absorbție al fondurilor POP 2007-2013

Sursa: Stanciu, pe baza datelor MADR

Situația contractelor depuse, eligibile și finanțate la data de 16 octombrie 2015 în programul POP 2007-2013 este prezentată în figura 1.12. Astfel, în cadrul programului național destinat pescuitului au fost depuse 1063 de cereri de finanțare, din care au fost apreciate drept eligibile 698, având finanțarea încheiată în proporție de 100% în momentul evaluării stadiului implementării. Rata medie de selecție per total finanțări atinge valoarea de 66,42%, fiind cuprinsă între 25,88% pe Axa 3 și 89,61% pe Axa 5. Cea mai mare parte a solicitărilor depuse au vizat finanțarea proiectelor pe domeniul “Acvacultură, pescuit în ape interioare, prelucrarea și comercializarea produselor din pescuit si acvacultură” (figura 1.12).

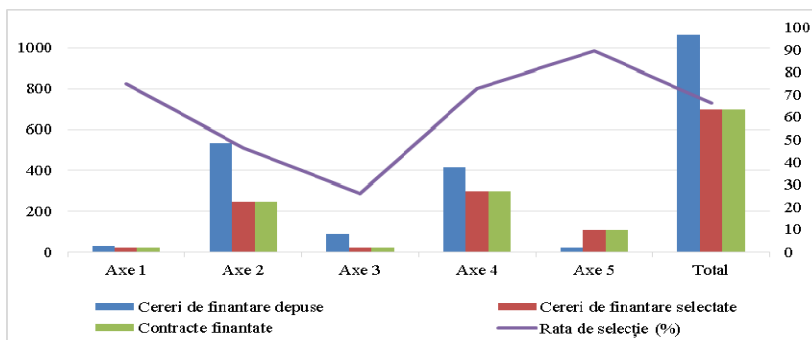

Figura 1.12. Solicitări de finanțare depuse și eligibile pe domenii de interes POP 2007-2013

Sursa: autorii, pe baza datelor MADR, 2015

Valoarea totală a solicitărilor de finanțare pentru cele 1.098 proiecte depuse a atins valoarea de 4.543.226.206,92 lei. În urma evaluării, au fost aprobate spre finanțare fonduri totale în cuantum de 1.566.462.264,00 lei, din care fonduri publice 1.100.008.537,74 lei.

Gradul de absorbție al fondurilor europene FFE este diferit pe cele cinci axe de finanțare, fiind cuprins între 100,15 % pentru Axa 1 și o valoare minimă de 21,80 % în cazul Axei 4 (figura 1.13). Per total, la momentul evaluării prezentate de MADR în luna octombrie 2015, gradul de absorbție este de 56,12%, fiind recuperată o parte din pierderea înregistrată la sfârșitul anului 2014.

Efectele finanțării POP 2007-2013 asupra sectorului economic sunt de durată, având în vedere că majoritatea solicitărilor de finanțare au vizat în principal crearea de noi unități de acvacultură sau de procesarea a peștelui, investițiile începând să își facă simțite efectele abia după câțiva ani.

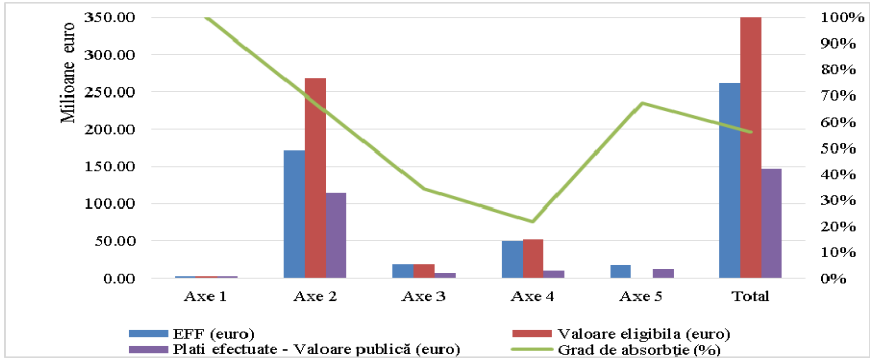

Figura 1.13. Contracte derulate, fonduri accesate și rata de absorbție finanțări POP (oct. 2015)

Sursa: autorii, pe baza Rapoartelor MADR, 2015

Evoluția numărului de companii active și a cifrei totale de afaceri înregistrate de sectorul piscicol din România sunt prezentate în figura 1.14.

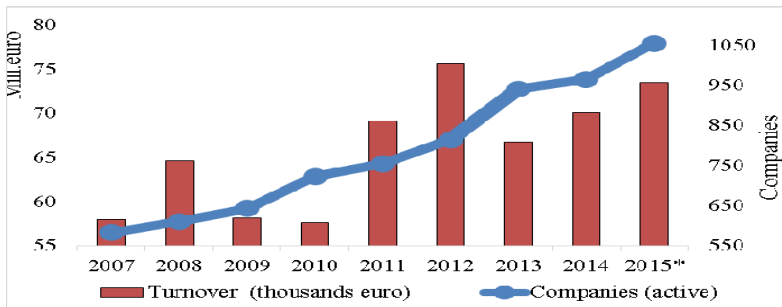

Figura 1.14 Evoluția numărului de companii active din sectorul piscicol autohton

Sursa: autorii, prelucrare informații Amadeus Database, 2015

Distribuția unităților economice pe sectoare de activitate piscicole este prezentată în figura 1.15. Dintr-un număr de 1.100 operatori înregistrați la nivelul anului 2014, aproape trei sferturi își derulează activitatea în domeniul acvaculturii în ape dulci.

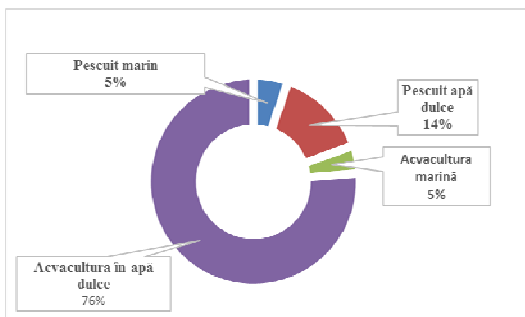

Figura 1.15. Distribuția unităților economice pe sectoare de activitate piscicole

Sursa: autorii, prelucrare informații Amadeus Database, 2015

1.3. Distribuția angajaților din domeniul piscicol pe domenii de activitate pescărești din România

Cu un număr total de 2768 angajați, sectorul piscicol oferă puține locuri de muncă, comparativ cu alte sectoare ale producției primare naționale. Acvacultura, domeniul în care lucrează circa 2300 de persoane, este cea mai importantă parte a sectorului ca număr de angajați. În unitățile de acvacultura în ape dulci își desfășoară activitatea peste 80 % din totalul de angajați ai sectorului, de patru ori mai mult ca în celelalte sub sectoare (figura 1.16).

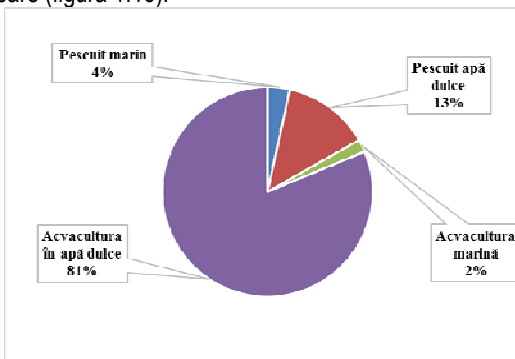

Figura 1.16. Distribuția angajaților pe secțiuni de activitate în piscicultura românească (2014)

Sursa: autorii, prelucrare informații Amadeus Database, 2015

Evoluția cifrei de afaceri cu produse piscicole proaspete, a capturilor, a producției de acvacultură și a cantităților de semiconserve și conserve de pește produse în România sunt prezentate în figura 1.17.

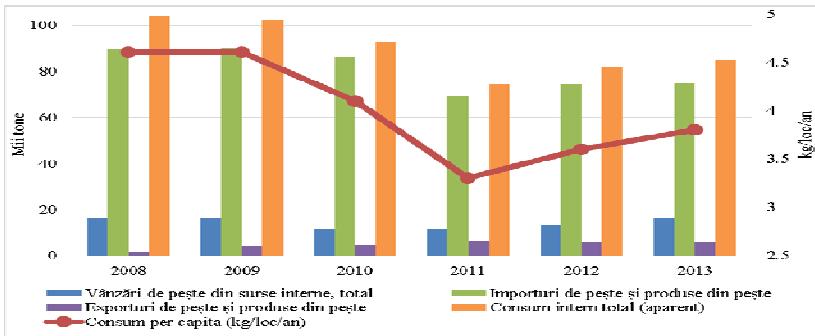

Figura 1.17. Date privind sectorul pescăresc din România

Sursa: autorii, pe baza datelor FAO Fishstat, 2015 și MADR, 2015

Vânzările de produse piscicole din resursele interne sunt cuprinse între 11 și 16 mii tone anual, cu o evoluție fluctuantă în perioada 2008-2013. Principala sursă de produse acvatice din producția internă este sectorul acvaculturii, care deși înregistrează o scădere în perioada 2008-2011 reprezintă peste 75% din cantitățile comercializate (figura 1.18). Consumul aparent intern înregistrează un minim în anul 2011, cu o valoare de circa 74 milioane tone, fiind înregistrată o ușoară creștere în perioada 2012-2013.

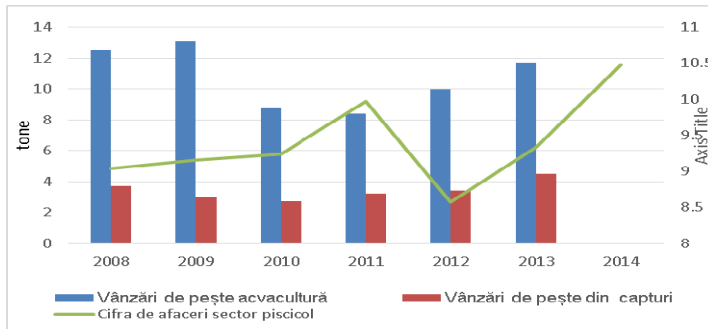

Figura 1.18 Vânzări de produse piscicole în România

Sursa: autorii, pe baza datelor INS, 2015

Exporturile de produse pescărești provenite din România, prezentate în figura 1.19, au cunoscut o creștere importantă în anul 2012, pe baza exporturilor de moluște, în principal de stridii și rapana (Stanciu și colab., 2015).

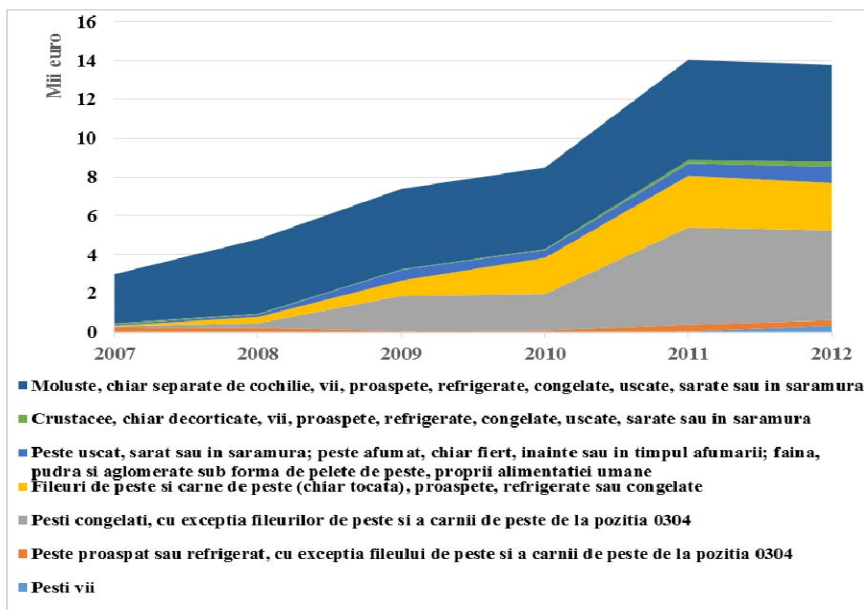

Figura 1.19 Ponderea produselor pescărești în total exporturi România

Sursa: autorii, pe baza datelor INS, 2015

Conform statisticilor Institutului Național de Statistică INS (2015), peștele exportat de România, în principal sub formă de produse congelate sau procesate primar, provine mai ales din importuri, fiind reexportat către zonele extra-comunitare (figura 1.20).

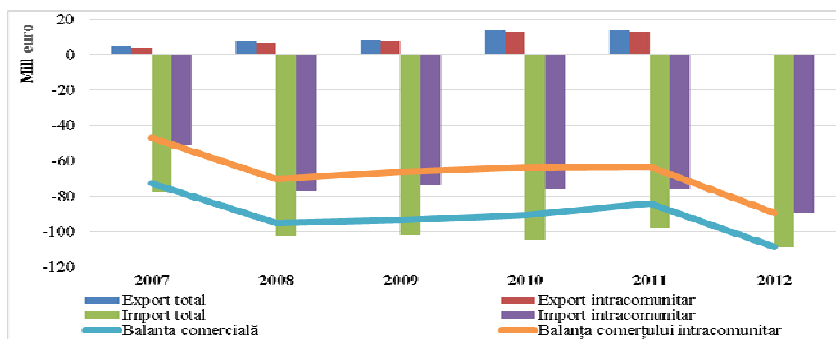

Figura 1.20. Comerțul exterior al României cu produse pescărești Cod 03 NC (milioane euro)

Sursa: autorii, pe baza datelor INS, 2015

Balanța comerțului extern al României cu produse piscicole este puternic dezechilibrată, la o valoare totală a exporturilor realizate de sectorul autohton cifrată la sub 6% din valoarea importurilor (figura 1.20).

1.4. Concluzii

Sectorul pescăresc autohton a cunoscut o scădere accentuată în perioada 1989-2015, pe fondul diminuării resurselor interne și a dispariției flotei românești de pescuit oceanic. Impactul fondurilor europene se manifestă în creșterea numărului de companii de profil, deși nu este înregistrată o creștere semnificativă a cifrei de afaceri a sectorului, rezultatele fiind de durată. Piața autohtonă este puternic dependentă de importuri, realizate preponderent din spațiul comunitar.

Bibliografie

1. Ministerul Fondurilor Europene, 2015, Programul Operațional pentru Pescuit 2007-2013 (PO P), online pe adresa <http://www.fonduri-ue.ro/pop-2007>, [accesat la 01.10.2015].
2. Amadeus Database, 2015, A database of comparable financial information for public and private companies across Europe, online pe adresa <https://amadeus.bvdinfo.com/version2015925/home.serv?product=amadeusneo>, [accesat la 15.10.2015].
3. Winkler, I., (12.10.2015), Putem vorbi de un eșec al României în cazul absorbției fondurilor europene, în AGERPRES (12.10.15), online pe adresa <http://www.agerpres.ro/politica/2015/10/12/winkler-putem-vorbi-de-un-esec-in-cazul-absorbției-fondurilor-europene-16-05-01>, [accesat la 15.10.2015].
4. European Commission, 2015, Eurostat Database. Fisheries, online la adresa <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=tag00076&language=en>, [accesat la 01.10.2015].
5. European Parliament, 2014, Aquaculture in the EU, European Parliamentary Research Service, online la adresa <http://epthinktank.eu/2014/04/16/aquaculture-in-the-eu/>, [accesat la 15.09.2015].
6. European Commission, 2014a, The EU Fish Market, online la adresa <http://www.eumofa.eu/documents/101577a04438d-9c52-4191-99ca-cfad38985718>, [accesat la 15.09.2015].
7. European Commission, 2014b, Facts and figures on the Common Fisheries Policy, online la adresa http://ec.europa.eu/fisheries/documentation/publications/pcp_en.pdf, [accesat la 10.09.2015].
8. European Commission, 2014c, The Economic Performance of the EU Aquaculture Sector (STECF 14-18), JRC Scientific and Policy Reports, online la adresa http://stecf.jrc.ec.europa.eu/documents/43805/622206/2013-12_STECF+13-29+-+Aquaculture+economics_JRC86671.pdf, [accesat la 10.09.2015].
9. European Commission, 2015, The Common Fisheries Policy. Fisheries, online la adresa http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/index_en.htm, [accesat la 10.09.2015].
10. Katsarova, I., 2013, The (low) absorption of EU Structural Funds, Library Briefing (Library of the European Parliament 01/10/2013), online la adresa <http://www.europarl.europa.eu/eplibrary/The-low-absorption-of-EU-Structural-Funds.pdf>, [accesat la 10.09.2015].

Dezvoltarea inteligentă de afaceri complementare activităților pescărești în zona Prutului Inferior

11. Stanciu, S., 2014, Romanian fisheries in the european community context, Economic and Social Development: Book of Proceedings, (2014): 265:274, online la adresa http://www.esd-conference.com/Book_of_Proceedings_esd_ZG_2014.pdf, [accesat la 10.05.2015].
12. Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, 2015, Programul Operațional pentru Pescuit, România 2007-2013, online la adresa <http://old.madr.ro/pages/fep/2013/Programul-Operational-pentru-Pescuit-Romania.pdf>, [accesat la 10.05.2015].
13. FAO, 2015, Food Outlook - Biannual Report On Global Food Markets (May, 2015), online la adresa <http://www.fao.org/3/a-i4581e.pdf>, [accesat la 10.09.2015].
14. Stanciu, S, Virlanuta, FO, Dunguz D, 2015, Sustainable exploitation of aquatic mollusks from the Romanian Black Sea coastline, MACODESU Conference, Trabzon, Turkye, 19-21.09.2015.